

*Μητροπολίτου Νικοπόλεως
Μελετίου*

**Ὁ Νικοπόλεως Εὐγένιος
καὶ ἡ Σύνοδος τῆς Χαλκηδόνος**

Ἡ Βαλκανικὴ κατὰ τοὺς Γ' - Η' αἰῶνες ἀποτελοῦσε μία ἐκκλησιαστικὴ διοίκησι, πού λεγόταν Ἰλλυρικὸ, ἢ Ἐξαρχία τοῦ Ἰλλυρικοῦ, μὲ πρωτεύουσα τὴν Θεσσαλονίκη. Ἡ Ἐξαρχία τοῦ Ἰλλυρικοῦ εἶναι ἡ ἐπισημότερη «ἐκκλησιαστικὴ διοίκησι» μετὰ τὰ πέντε Πατριαρχεῖα. Ὁ Θεσσαλονίκης στὶς Γ' , Δ' , καὶ Ε' Συνόδους ἀκολουθεῖ πάντοτε μετὰ τοὺς πέντε πατριάρχες¹.

Στὴν τάξι τῶν ἱεραρχῶν τοῦ Ἰλλυρικοῦ ὁ Νικοπόλεως Παλαιᾶς Ἡπείρου ἦταν τρίτος. Ἀμέσως μετὰ τὸν Θεσσαλονίκης καὶ τὸν Κορίνθου.

Παρὰ ταῦτα στὶς Συνόδους Γ' καὶ Δ' καὶ τὴν περίοδο μεταξὺ 451 -519 μ.Χ. ὁ Νικοπόλεως εὐρίσκεται στὸ ἐπίκεντρο τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, περισσότερο ἀπὸ τὸν Θεσσαλονίκης καὶ τὸν Κορίνθου. Π.χ. στὴν Σύνοδο τῆς Χαλκηδόνος ὁ Νικοπόλεως ἅγιος Ἀττικὸς, ἐνῶ εἶναι παρὼν τοποτηρητῆς τοῦ Θεσσαλονίκης καὶ αὐτοπροσώπως ὁ Κορίνθου, ἡγεῖται τῶν ἐπισκόπων ὁλοκλήρου τοῦ Ἰλλυρικοῦ. Εἶναι ὁ θεολογικὸς τους σπῆκερ². Προφανῶς λόγῳ τῆς βαθείας θεολογικῆς του καταρτίσεως. Τὸ ἴδιο γίνεται φανερὸ στὶς περιπτώσεις τῶν ἁγίων Δονάτου, Ἰωάννου, Ἀλκίσωνος. Ἔτσι βγαίνει ἀβίαστα τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ Νικόπολις ἦτο τότε κέντρο βαθείας καλλιέργειας τῶν θεολογικῶν γραμμάτων, τῆς θεολογίας.

Βρισκόμαστε σὲ μία περίοδο πού ἡ θεολογία ἦταν ἀδιάρρηκτα ἐνωμένη μετὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴ διακονία. Ἔτσι ἡ ὑψηλὴ θεολογία ἦταν συνήθως τὸ γνῶρισμα τῶν ἱεραρχῶν τῶν περιωνύμων ἀρχιερατικῶν θρόνων, ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων.

Θὰ ἀσχοληθοῦμε ἐν συντομίᾳ μετὰ τὴν ἐπιστολὴ τοῦ Νικοπόλεως Εὐγενίου (457 μ.Χ.) καὶ ἰδιαίτερα μετὰ τὴν θέσι πού παίρνει ἐναντι τῆς Δ' Συνόδου.

Α. Τὸ 451 μ.Χ. ἐγινε ἡ Σύνοδος τῆς Χαλκηδόνος, πού εἶχε διμέτωπο ἀγῶνα κατὰ τῶν μονοφυσιτῶν καὶ τῶν νεστοριανῶν. Οἱ δύο αὐτὲς αἵρέσεις ἐμφανίσθηκαν, ἐπειδὴ οἱ ἀρχηγοὶ τους ἐφάρμοζαν στὸ πρόσωπο τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ - μετὰ ἐντελῶς ἀντίθετῆ ὁ καθένας κατεύθυνσι - τὰ ἴδια διδάγματα τοῦ

1. Βλ. Α.С.О. 1.1.2. σελ. 3· 2, 1, 1, σελ. 56· 4, 1 σελ. 3.

2. Βλ. Α.С.О. 2, 1, 2, σελ. 82 καὶ 101.

Ἄριστοτέλη, ἢ μᾶλλον τῆς νεοαριστοτελικῆς φιλοσοφίας, ποῦ τότε ἐδέσποζε:

- Κάθε ἐν ἀτόμῳ φύσις ἀποτελεῖ ἓνα πρόσωπο ἢ ὑπόσταση ἢ φύση.
- Οὐκ ἔστι φύσιν ἐν ἀτόμῳ θεωρουμένην ἀπρόσωπον εἰπεῖν.
- Σὲ κάθε ἄνθρωπο ἢ κινητικὴ αἰτία, ἢ πηγὴ τῶν ἐνεργειῶν του, εἶναι τὸ πρόσωπο. Τὸ σῶμα εἶναι ὄργανο.

Οὐ γὰρ ἐνεργεῖ ποτε φύσις μὴ ὑφεστῶσα προσωπικῶς.

Οἱ ἀριστοτελιστὲς μποροῦσαν νὰ καταλάβουν: ἢ δύο φύσεις καὶ δύο πρόσωπα ἢ μία φύσις καὶ ἓνα πρόσωπο. Καὶ ὁπωσδήποτε: ἓνα πρόσωπο καὶ μία ἐνέργεια ἢ δύο πρόσωπα δύο ἐνέργειες.

Ἔτσι γιὰ τοὺς ἀριστοτελιστὲς ἀντιχαλκηδόνιους ἢ Σύνοδος τῆς Χαλκηδόνος ἦταν νεστοριανικὴ καὶ εἶχε ἀνατρέψει τὴν Γ' ἐν Ἐφέσῳ Σύνοδο.

Μὲ αὐτὸ τὸ «πιστεύω» τὸ 457 ἕνας ἱερομόναχος Αἰγύπτου, ὁ Τιμόθεος Αἰλουργος, ἔκαμε ἓνα ἐκκλησιαστικὸ πραξικόπημα.

Πρῶτα, στὶς 16-3-457 ἐχειροτονήθη ἀπὸ δύο καθηρημένους ἀρχιερεῦς. Καὶ μετὰ 12 ἡμέρες ἔστειλε τοὺς ὁπαδούς του καὶ ἔσφαξαν τὸν Πατριάρχη Ἀλεξανδρείας ἅγιό Προτέριο, ἐνῶ ἱερουργοῦσε, καὶ κατέλαβε τὸν πατριαρχικὸ θρόνο Ἀλεξανδρείας. Καί, γιὰ νὰ σταθῆ στὸν θρόνο, ἐδημιούργησε γύρω του τὸν θρῦλο ὅτι ἀγωνίζεται κατὰ τοῦ νεστοριανισμοῦ. Στὶς προσπάθειές του αὐτὲς φαίνεται ὅτι εἶχε τὴν εὐνοϊκὴ ἀνοχὴ τοῦ Αὐγουσταλίου, διοικητοῦ τῆς Αἰγύπτου³.

Ὁ βασιλεὺς Λέων ὁ Α' (457 - 472 μ.Χ.) πληροφορούμενος ὄχι ἀντικειμενικῶς καὶ στερούμενος θεολογικῆς μορφώσεως, ἐδίστασε τί πρέπει νὰ κάμῃ. Κατὰ συμβουλὴ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἀνατολίου ἀπεφάσισε νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν ἐκκλησιαστικὰ ὀρθὴ καὶ δημοκρατικωτάτη διαδικασίαν: νὰ ζητήσῃ τὶς ἀπόψεις τῶν ἱεραρχῶν τοῦ κράτους του α) γιὰ τὴν Σύνοδο τῆς Χαλκηδόνος καὶ β) γιὰ τὴν χειροτονία τοῦ Τιμοθέου Αἰλουργοῦ.

Οἱ ἀπαντήσεις τῶν ἱεραρχῶν ἀποτελοῦν τὸν λεγόμενον «Ἐγκύκλιο Κώδικα», Codex Eucyclus⁴, ποῦ σώζεται μόνον στὰ λατινικά. Ἀνάμεσα στὶς ἐπιστολὰς σώζεται καὶ ἡ Ἐπιστολὴ τοῦ Νικοπόλεως Εὐγενίου⁵, ποῦ εἶναι μία ἀπὸ τὶς ὠραιότερες ἐπιστολές. Ἐξοχὴ μαρτυρία γιὰ τὸ ὑψηλὸ ἐπίπεδο πολιτιστικῆς ζωῆς στὴν Νικόπολη καὶ τῆς σοφίας καὶ καταρτίσεως τοῦ ἀρχιερέως της. Μὲ λίγους δυνατοὺς χαρακτηρισμοὺς δίνει τὶς πιὸ σωστὲς καὶ ἀκριβεῖς ἀπαντήσεις. Κοσμεῖ τὴν χριστιανικὴ Γραμματεία.

Ὁ Μητροπολίτης Εὐγένιος ἀντιμετωπίζει τὰ θέματα μὲ τὴν ἡρεμὴ γαλήνην τῆς γνώσεως καὶ ἐσωτερικῆς βεβαιότητος.

3. Βλ. Εὐαγγρίου, Ἐκκλ. ἱστορία Β' Κεφ. 8 - 10 P.G. 2520 - 2533.

4. Βλ. A.C.O. 2, 5, σελ. 9 - 98.

5. Βλ. A.C.O. 2, 5, σελ. 93 - 95.

Β. Για τὸν Τιμόθεο Αἴλουρο ὁ Εὐγένιος λαμβάνει ὑπ' ὄψι του. α) ὅτι ἔγινε αἴτιος τῆς σφαγῆς τοῦ ἀρχιερέως του, β) ὅτι κατέλαβε μοιχικῶς τὸν θρόνον του, γ) ὅτι ἔχει αὐτοπεποίθησι καὶ δ) ὅτι κάνει προπαγάνδα στον λαό, ἀντὶ νὰ συζητεῖ ὑπεύθυνα συνοδικῶς, (*post propria sacerdotis caedem, principatus adulter, extollitur et in sublime semper elevatur, suisque scintillis multorum corda succendit*) μὲ ὄπλο τὴν διέγεσι τῶν παθῶν τῶν ἐθνικῶν ομάδων κατὰ τῶν Ρωμαίων (*conci- lia vilissima in omni loco et gente*).

Ὁ Εὐγένιος πίσω ἀπὸ τὶς ἐνέργειες αὐτὲς τοῦ Τιμόθεου βλέπει τὸν πρω-τεργάτη κάθε κακοῦ, τὸν διάβολο, τὸν ὁποῖο ὀνομάζει «ὁ κατὰ Δανιὴλ τράγος τῆς Λιβύης»⁶ (*secundum Denielem Libyae hircum*), ποῦ θέλει νὰ διασκορπίσει στοὺς ἀνέμους τὴν πρὸς νότον Ἐκκλησία (*ventilet ea quae ad austrum*).

Ἄν δὲν ἦταν αἴτιος ὁ διάβολος θὰ ἦταν δυνατὸν ποτὲ νὰ παρουσιασθῆ ὁ φονεὺς ἀγίου ἱερέως ὡς ζηλωτῆς τῆς πίστεως; Ὁ ἱερόσυλος ὡς καθαρτῆς; Ὁ στερούμενος ἱερατικοῦ φρονήματος, καὶ συνεπῶς ἄξιος καταφρονήσεως, ὡς λαοφιλῆς; (*Ille (hircus) exiliens ad ultima Libyae infuit, ut sacerdotis sui interemptorem, amatorem Dei populo demonstraret, viro sacrilego - sacerdoti privilegia nefande committeret, sacerdotali voluntate alienus!*).

Οἱ ἀντιχαλκηδόνιοι σήμερα πρὸς ὑπεράσπιση τοῦ Τιμοθέου φέρνουν μόνο τὸ ὅτι δὲν ἔσφαξε τὸν ἅγιο Προτέριο μὲ τὰ ἴδια του τὰ χέρια. Ὁ Νικοπόλεως Εὐγένιος αὐτὸ τὸ ξέρει. Καὶ ἀπαντᾷ: Ἄρκει τὸ ὅτι εἶχε συγκατατεθῆ νὰ καθῆση στὸν θρόνο τοῦ σφαγέντος (*nam si ei animo concepti adulterii non immineret crimen!*) Καὶ χεῖριστο παράπτωμά του εἶναι ἡ καταπάτησι τῶν ἱερῶν παραδόσεων (*hoc solummodo paternae traditionis destructor, quod est, sufficeret, ut in eo juste possit ultio provenire*).

Αὐτὰ περὶ τοῦ Τιμοθέου.

Γ. Περὶ τῆς Συνόδου τῆς Χαλκηδόνος ὁ Εὐγένιος ὁμιλεῖ μὲ δύο πολὺ σύντομες ἀλλὰ πολὺ ἐνδεικτικὲς φράσεις. Ἀπὸ τὴν Σύνοδο ἀμφισβητεῖται - ἀπὸ τοὺς ἀντιχαλκηδόνιους - μόνο ὁ Τόμος τοῦ Λέοντος. Καὶ ἀπὸ τὸν Ὅρο, ἡ φράσις «*ἐν δύο φύσεσι*».

Ὁ Εὐγένιος ὀνομάζει τὴν ἐπιστολὴ τοῦ Λέοντος πανίερη (*sacratissima*) καὶ τὸν Λέοντα, μετὰ Θεὸν Πατέρα ἡμῶν (*post Deum Patris nostri Leonis*).

Γιὰ τὴν ἐπιστολὴ αὐτὴ εἶχαν στῆ Σύνοδο τῆς Χαλκηδόνος 451 μ.Χ. σοβαρότατες ἐνστάσεις οἱ ἐπίσκοποι Ἰλλυρικοῦ καὶ τὶς διετύπωσεν ὁ μητροπολίτης Νικοπόλεως Ἀττικός. Οἱ ἐνστάσεις τοὺς ὅμως ἐλύθησαν καὶ διελευκάνθησαν. Ἐδέχθησαν τὶς διασαφήσεις καὶ ἐπεξηγήσεις τῶν τοποτηρητῶν τοῦ πάπα⁷, ἐφαρμόζοντας τὴν γενικὴ ἐκκλησιαστικὴ ἀρχὴ νὰ

6. Βλ. Δανιὴλ 8, 5.

7. Βλ. Α.С.О. 2, 1, 2, σελ. 102.

ἀποφεύγεται ἢ περὶ τὰς λέξεις σμικρολογία, γιατί ὁποιος προσέχει «μὴ τῶ σκοπῶ τοῦ γεγραφότος ἀλλὰ ταῖς λέξεσι», καταντᾶ νὰ «ἐπίσεμνύεται τῶ ψεύδει» καὶ «ἀποτυγχάνει τῆς ἐφικτῆς θεογνωσίας» (Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς)⁸.

Ἡ Σύνοδος τῆς Χαλκηδόνας ἐγινε ἀνοικτῶν τῶν θυρῶν (coram omni populo in civitate Chalcedonensi). Καὶ ὁ Ὅρος τῆς ἐψηφίσθη uno nutu ab omnibus. Καὶ καθώριζε, ὅτι, ἐν Χριστῶ διατηρεῖται σώα ἡ αἰωνιότης καὶ ἡ ἀνθρωπότης (διότι ἔτσι πρέπει νὰ τὸ λέγωμεν) custoditur aeternitas et humanitas (sic enim dicendum est), ὡς τονίζει ὁ Εὐγένιος.

Στὴν συνέχεια ὁ Εὐγένιος εἰσέρχεται σὲ ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ δύσκολα θέματα τῆς παγκοσμίου θεολογίας ἀνὰ τοὺς αἰῶνες: δηλ. τὴν σχέσι τῆς Συνόδου τῆς Χαλκηδόνας μὲ τὴν Γ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο τῆς Ἐφέσου⁹. Οἱ ἀντιχαλκηδόνοι ὑπεστήριζαν, ὅτι ἡ Δ' Σύνοδος παρέβη, ἀκύρωσε καὶ ἐμηδένισε τὴν Γ' Σύνοδο. Οἱ δυτικοὶ νεστοριανίζοντες ὀρθόδοξοι ἰσχυρίζοντο, ὅτι ἡ Δ' Σύνοδος ἀνεθεώρησε τὴν Γ' Σύνοδο. Οἱ νεώτεροι ἐπιστήμονες ἐπλασαν θεωρίες ὅτι ἡ Δ' Σύνοδος ἀποτελεῖ τὸ ὄροσημο τῆς πιὸ μεγάλης στροφῆς στὰ δόγματα τῆς πίστεως (wenderpunkt)¹⁰.

Κατὰ τοὺς ὀρθοδόξους (recte sapientes), τονίζει ὁ ἅγιος Εὐγένιος, ἡ Δ' Σύνοδος δὲν κάνει, παρὰ μία ἀπλὴ ἐπανάληψι τῶν δογμάτων τῶν Β' καὶ Γ' Συνόδων (ipsam formam detinens quae dudum in sancto Nicaeno concilio et Ephesino primo constituta dinoscitur).

Ὁ Εὐγένιος ξέρει, τί ἀρνεῖται καὶ γιατί τὸ ἀρνεῖται. Δὲν προτείνει διάλογο. Γιατί ὁ διάλογος ἐγινε coram omni populo, καὶ τὰ συμπεράσματα ἐγιναν δεκτὰ uno nutu ab omnibus.

Περιορίζομαι νὰ προσθέσω ὅτι:

- α. Στὴν Α' Διάσκεψη Ὁρθοδόξων καὶ Ἀντιχαλκηδονίων Θεολόγων στὸ Aarhus τῆς Δανίας (First unofficial Consultation between Theologians of Eastern Orthodox and Oriental Orthodox Churches (1964) στὴν «κοινὴ δήλωσι», ἐγινε καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη δεκτό, ὅτι ἡ Δ' Σύνοδος δὲν εἶναι, παρὰ μία ἐπανακύρωσι καὶ ἐπαναβεβαίωσι τῆς Τρίτης (The Council of Chalcedon, we realize, can only be understood as reaffirming the decisions of Ephesus)¹¹.
- β. Στὸ βιβλίον του Jesus der Christus im Glauben der Kirche ὁ Alois Grillmeier (Freiburg 1982²) καταλήγει, ὅτι τὸ δόγμα τῆς Χαλκηδόνας δὲν εἶναι wenderpunkt, ἀλλὰ ἡ ἀρχαία παράδοσις συμπεπυκνωμένη σὲ ἓνα ὄρο, τύπο,

8. Βλ. Γρηγορίου Παλαμᾶ, πρὸς Διονύσιον § 13. Ἐν *Π. Χρήστου*, Γρηγορίου Παλαμᾶ, Συγγράμματα. Θεσσαλονίκη, τόμος 2, σελ. 490.

9. Βλ. S. Helmier, Der Neuchalkedonismus, Bonn 1962.

10. Βλ. A. Grillmeier, Jesus der Christus in Glauben der Kirche, Freiburg 1982² 5.

11. Βλ. Greek Orthodox Theological Review X (1964), 2 p. 14.

πού ανταποκρινόταν στις ανάγκες τῆς ἐποχῆς. Δὲν μπορούμε νὰ λέμε, ὅτι ἡ Χαλκηδών εἶναι μία μεγάλη στροφή στὴν περὶ Χριστοῦ πίστι τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας. Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἐγγελιανῆς πολωτικῆς διαλεκτικῆς τῆς ἱστορίας στὴν σχέση τῶν Συνόδων Ἐφέσου καὶ Χαλκηδόνος εἶναι σφαλερὰ καὶ ὀδηγεῖ σὲ πλάνες (irreführend)¹².

Κάποιος δικός μας καθηγητής, τὶς παραπάνω ἐσφαλμένες θεωρίες τὶς ἔχει χαρακτηρίσει ἐμπαιχτικὰ μὲ τοὺς τίτλους *zig - zag theory* καὶ *imaginative theory*¹³.

Ὁ Εὐγένιος Νικοπόλεως ἀποδεικνύεται ὅτι ἔχει μία ἀδαμαντίνης βάσεως τοποθέτησι σὲ ὅλα αὐτὰ τὰ ἱστοριοθεολογικὰ ζητήματα.

Μεταγενέστερα ὁ ἅγιος Εὐτύχιος θὰ τονίσει: «Οἱ ἅγιοι χλ' πατέρες διὰ πάντων συνήνεσαν ταῖς προρρηθείσαις ἀγίαις τρισὶ συνόδοις»¹⁴.

Δ. Καὶ τώρα εἰσερχόμεθα στὸ τελευταῖο σημεῖο τῆς εἰσηγήσεώς μας, πού ὅμως ἀποτελεῖ τὸ κυρίαρχο στοιχεῖο στὴν ἐπιστολὴ τοῦ Εὐγενίου ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μέχρι τὸ τέλος.

Μπορεῖ ὁ Τιμόθεος νὰ ἐκπροσωπεῖ ὀρθὰ δόγματα; Εἶναι δυνατόν ἔχοντας ἀκατάστατη πνευματικὴ ζωὴ, στερούμενος τῶν θεοποιῶν ἀρετῶν καὶ ἰδίως τῆς ταπεινώσεως, νὰ ἔχη τὴν θεία ἀλήθεια; Ἡ ἀληθινὴ πίστι εἶναι «ἐξ ἀκοῆς» τῆς θείας ἀποκαλύψεως, ὄχι «ἐκ κατασκευῆς». Γι' αὐτὸ ὁ ἅγιος Ἰωάννης Χρυσ. θὰ εἰπῇ: ὁ Θεὸς δὲν μᾶς «ἀπέστειλε συλλογίζεσθαι, ἀλλὰ ὅπερ ἐνεπιστεύθημεν ἀποδοῦναι»¹⁵. Γι' αὐτὸ ὅμως χρειάζεται: α) γαλήνη τοῦ νοῦ. Καὶ ὁ ἅγιος Εὐγένιος διακηρύττει: *Nos humillimi volumus, et hoc superna gratia promerentes, nostra mente quiescere et taciturnitatis pelagus in sancti et adorandi Spiritus pace retinere.* β) μελέτη τοῦ ἀθανάτου βιβλίου (*immortalis libri*), πού περιέχει τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ.

Ὁ Τιμόθεος Αἴλουρος στερεῖται τῶν γνωρισμάτων τῆς κατὰ Θεὸν σοφίας. Καὶ προσπαθεῖ νὰ τὴν καλύψῃ *curiosis sermonibus*, καὶ *sermonum ventis*, δηλ. μὲ ἓνα καταιγισμὸ συλλογισμῶν πού προκαλοῦν κατάπληξι στὶς ἀκοῆς τῶν ἀπλουστέρων (*auditus personare simplicium*). Μὲ τὰ λόγια αὐτὰ ὁ Εὐγένιος ἐννοεῖ τὶς ἀριστοτελικὲς λογικὲς καὶ ἀνθρωπολογικὲς ἀπόψεις, ποὶ τότε ἐδέσποζαν, ἀλλὰ ἡ ἐλεύθερη καὶ ἀδέσμευτη ἔναντι τῆς φιλοσοφίας Ἐκκλησία τὶς ἀπέρριπτε, ὡς ἀσυμβίβαστες μὲ τὴν θεία ἀποκάλυψι.

12. Βλ. *Al. Grillmeier*, ἔ.ἀ. σελ. 763 - 764.

13. Οἱ χαρακτηρισμοὶ αὐτοὶ ὀφείλονται εἰς τὸν καθηγ. Ἰωάννην Ρωμανίδην.

14. Βλ. *A.C.O.* 4, 1, σελ. 235.

15. Βλ. *P.G.* 60, 318.

Τὰ ἐπιχειρήματά τους εἶναι παρμένα ἀπὸ τὴν ἐπίγεια σοφία, τὴν φιλοσοφικὴ σκέψη (*noscuntur tractare terrenas causas*). Καὶ ὅπως ὁ Ἄδὰμ προσπάθησε προοδεύοντας κατὰ τὴν δική του ἄποψι σὲ γνώσι, νὰ γίνῃ θεός, ἔτσι καὶ αὐτοὶ ἀγωνίζονται νὰ γίνουν ὡς θεοὶ μὲ τὴν κατὰ Ἄδὰμ σοφία τους, τὴν λογικὴ τους (*certantur sua scientia secundum Adam fieri velut dii*). Καὶ φυσικὰ μὲ τέτοια μυαλά, ἀπωθοῦν, ἀπορρίπτουν τὴν πνευματικὴ μέθοδο τῶν πατέρων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας (*impugnant tenem mollemque pacem nostram*).

Ἔτσι καταντοῦν νὰ θυσιάζουν τὸ ἀπερινόητο καὶ ἀκατάληπτο καὶ ἀνεξιχνίαστο μυστήριό τῆς σχέσεως τῶν προσώπων τῆς ἁγίας Τριάδος καὶ τῶν δύο ἐν Χριστῷ φύσεων στὶς ἀριστοτελικὲς λογικὲς καὶ ἀνθρωπολογικὲς κατηγορίες! Εἶναι παραστρατημένοι! Ζητοῦν κατανόησι τῆς πίστεως μὲ τὰ δεδομένα τῆς *secundum Adam scientiae*, καὶ ὄχι τῆς κατὰ Θεὸν ἀριστοτελικῶς, ὄχι ἀλιευτικῶς (*aristotelice, non piscatorie*)¹⁶. Αὐτὸ ὅμως εἶναι ἀδύνατο. Εἶναι σύγχυσις καὶ ἀγραμματοσύνη. Ὁ Τιμόθεος δὲν ξέρεῖ τὰ ὄρια μεταξὺ θείας καὶ ἀνθρωπίνης σοφίας καὶ γνώσεως, οὔτε κἂν τὶς προϋποθέσεις τῆς περιορισμένης γνώσεως τοῦ θείου μυστηρίου, *quo mysterio non solum nos, sed etiam omnes ministri Spiritus, superantur*.

Ἐνας μεταγενέστερος ἅγιος, ὁ Ἀναστάσιος Β' πατριάρχης Ἀντιοχείας, ἐπισημαίνει μὲ ἀπόλυτη σαφήνεια τὴν προέλευσι τῶν μονοφυσικῶν ἰδεῶν τῶν ἀντ.χαλκηδονίων:

«Ἰστέον δὲ πρὸ πάντων καὶ μὴ ἀγνοητέον, ὅτιπερ ἅπαντες οἱ μίαν οὐσίαν δογματίζοντες εἶναι τῆς Θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ ἐκ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τῶν ἄλλων ἐλληνικῶν διδασκῶν παρέλαβαν λέγειν τὴν φύσιν πρόσωπον καὶ τὸ πρόσωπον ὁμοίως φύσιν· μερικὰς γὰρ οὐσίας λέγει ὁ Ἀριστοτέλης τὰ πρόσωπα. Λοιπὸν τούτῳ τῷ ματαίῳ κανόνι στοιχῶν ὁ Ἄρειος εἶπε τρεῖς οὐσίας ἐπὶ Πατρός καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος. Τούτῳ τῷ ἀνόμῳ ὄρω καὶ Σεβῆρος στοιχήσας ἐκ δύο μερικῶν οὐσιῶν καὶ ὑποστάσεων ἡμιτόμων εἶπεν ἀποτελεῖσθαι μίαν φύσιν τὸν Χριστόν»¹⁷.

Καὶ ἕνας ἄλλος, ὁ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, θὰ τονίσῃ ὅτι τοὺς ἀρμόζει νὰ ὀνομάζονται ἀριστοτελιστὲς καὶ ὄχι Χριστιανοί, ἀφοῦ δέχονται τὰ διδάγματα τοῦ Ἀριστοτέλους τόσο, σὰν νὰ ἦταν ἅγιος καὶ τρισκαίδεκατος ἀπόστολος¹⁸.

Τὴν σπουδαιότητα αὐτῆ ἐπιστολῆ, τεκμήριο τῆς βαθυτάτης θεολογικῆς καὶ κοσμικῆς σοφίας τοῦ ἀρχιερέως τῆς Νικοπόλεως - μεγίστη κοσμικὴ σοφία

16. Βλ. Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος ΚΓ, 12 ΒΕΠ. 59, 179.

17. Βλ. Ἀναστασίου Σιναΐτου, Ὁδηγὸς Κεφ. ΣΤ' P.G. 89, 108 Β'.

18. Βλ. P.G. 94, 1440 Β - 1441 Α.

εἶναι νὰ ξέρει ὁ ἄνθρωπος τί ξέρει καὶ τί δὲν ξέρει, τί μπορεῖ νὰ μάθη καὶ τί δὲν μπορεῖ - τὴν ὑπογράφουν ὅλοι (οἱ ὀκτώ) ἐπίσκοποι τῆς μητροπόλεως Νικοπόλεως, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ ἀσκητικὸς συγγραφεὺς ὁσιος Διάδοχος Φωτικῆς¹⁹.

Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Εὐγενίου

Τῷ θεοφιλεστάτῳ, εὐσεβαστάτῳ καὶ χριστιανικωτάτῳ νικητῇ τροπαιούχῳ, αἰώνιῳ Αὐγούστῳ *Λέοντι*, ὁ ταπεινὸς ἐπίσκοπος *Εὐγένιος* ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

1. Ἐμεῖς οἱ ταπεινοὶ ἠθέλαμε - καὶ μὲ τὴ χάρι τοῦ Θεοῦ ἀξιοθήκαμε νὰ τὸ ἔχωμε - νὰ ἡσυχάζουμε «τῷ νοῖ» καὶ μὲ τὴν εἰρήνη τοῦ ἁγίου καὶ προσκηνυτοῦ Πνεύματος νὰ διατηροῦμε ἓνα πέλαγος σιγῆς, ὥστε ἔτσι, ἀπέχοντες, εἴτε λόγῳ ἀνθρωπίνης ἀπορίας εἴτε λόγῳ ἀσθενείας λόγου, νὰ ἔχωμεν τὸν φόβο τοῦ παραπτώματος αὐτοῦ πάντοτε ἐνώπιόν μας.

2. Ὅμως, ἐπειδὴ, ἀφοῦ πρῶτα ἔσφαξε τὸν ἀρχιερέα του, ὁ μοιχὸς τῆς ἀρχιερωσύνης ἐξεσηκώθη καὶ «ἐπαίρεται εἰς ὕψος», καὶ μὲ τὶς σπίθες του ἐξάπτει τὶς καρδιὰς πολλῶν νὰ τὶς κἀνῃ νὰ ταραξοῦν τὴ γεμάτη φρόνησι ὠραιότητα τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ. Ἐκκλησιῶν, ἀδήριτη ἀνάγκη μᾶς ἐπιβάλλει νὰ ἀλλάξουμε διάθεσι· καί, ἀφοῦ σεῖς μᾶς ἐδώσατε ἀφορμὴ νὰ ὁμιλήσωμε, νὰ βγοῦμε στὸ προσκῆνιο· καί, ἀφοῦ φράζουμε μὲ τὴν πίστι τοῦ Θεοῦ τὶς ἀκοές μας, ὥστε νὰ μποροῦμε νὰ ἀντιπαρερχόμεθα τὸ θανάσιμο ἀμάρτημα τῶν σειρήνων καὶ τὸν θάνατο τῶν, κατὰ τὸν Ἱερεμία, θυγατέρων τους, νὰ φθάσωμε νήφοντες μαζὶ στὸ πέλαγος τῆς ζωῆς.

3. Δέξου λοιπόν, εὐσεβέστατε, δέξου μὲ χαρὰ αὐτὸ τὸ δῶρο, ποῦ σοῦ προσφέρομε ἐμεῖς, ὅλοι οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ λοιποὶ, ποῦ ἔχομε ταχθῆ στὴ διακονία τῆς θείας γνώσης, τὸ κήρυγμα ποῦ κατ' ἐντολὴ σου ἐγράψαμε σὲ μιὰ συνεδρία, μὲ μιὰ φωνή. Γιατί, ὅταν πιστὸς ἡγεμὼν μὲ πίστι ἐρωτᾷ, ἔργο τῶν ἱερέων εἶναι νὰ δώσουν τὴν ἀπάντησι τοῦ ἀθανάτου βιβλίου· ὥστε ἀρχίζοντας ἀπὸ σένα, χριστιανικώτατε, καὶ ἀπὸ τὸ κράτος τῆς Γαληνότητός σου, νὰ διακονή-

19. Ὁ καθηγητὴς Εὐ. Χρυσὸς ἐκφράζει τὴν ἄποψιν, ὅτι συγγραφεὺς τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Εὐγενίου μπορεῖ νὰ εἶναι ὁ ἅγιος Διάδοχος Φωτικῆς, μὲ τὴν πρόσθετη παρατήρησι: «ἔχομε ὁμῶς λόγους νὰ ὑποθέσουμε ὅτι ὁ μεγάλος θεολόγος ἀπὸ τὴ μικρὴ Φωτικὴ δὲν ἀποτελοῦσε μοναδικὴ ἐξαιρέσι γιὰ τὸ μορφωτικὸ ἐπίπεδο τοῦ κλήρου τῆς Ἡπείρου, ὅσο ξεχωριστὴ καὶ ἂν εἶναι ἡ περίπτωσή του» (*Εὐ. Χρυσῶν*, Συμβολὴ στὴν Ἱστορία τῆς Ἡπείρου κατὰ τὴν πρωτοβυζαντινὴ ἐποχὴ (Δ-ΣΤ' αἰ.). Ἀνάτυπο ἀπὸ Ἡπειρωτικὰ χρονικά τ. 23, Ἰωάννινα 1981, σελ. 101). Ἡ ἄποψη περὶ τάχα συγγραφῆς τῆς ἐπιστολῆς ὑπὸ τοῦ ἁγίου Διαδόχου δὲν μπορεῖ νὰ ὑποστηριχθῆ ἐπιστημονικά, ἀφοῦ ἀπουσιάζουν κείμενα τοῦ Εὐγενίου, ποῦ θὰ ἐχρησίμευαν σὰν μέτρα συγκρίσεως, καὶ μαρτυρίες, ποῦ θὰ μᾶς ἐπειθάν ὅτι ὁ Εὐγένιος ἐστερεῖτο ἐπαρκoῦς μορφώσεως.

σουν τὸ ποτήριον τῆς εὐσεβείας σὲ ὅλη τὴ γῆ καὶ ὄλους τοὺς ἀνθρώπους μὲ ἡμερότητα, ἐνῶ μᾶς κυβερνᾷ ὄλους ὁ ἕνας Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ πού, μόνος εἰς τοὺς αἰῶνες διηνεκῶς βασιλεύων, μὲ νεῦμά του, πού μᾶς διαφεύγει, ἀλλὰ πάντως πολὺ ἐνδοξο, ἔθεσε στὴν κεφαλὴ σου τὸ αὐτοκρατορικὸ στέμμα, ὅπως σοῦ ἔπρεπε.

4. Γιατί, σύ, ἀφοῦ ἔλαβες τὸ πρῶτο σημεῖο τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἀξιώματος, τὴν σφενδόνη τοῦ μακαρίου Δαβίδ, διέτρεξες ἀξίεπαινα τὶς ἐρήμους καὶ ἔπληξες, ὅσο πιὸ φανερὰ μποροῦσες, τὰ ἄγρια θηρία, ἐνῶ ἐμεῖς, καθήμενοι κάτω ἀπὸ τὴ σκιά τοῦ δέντρου τῆς εἰρήνης, περνᾶμε ἄφοβα καὶ ἀτάραχα τὸν καιρὸ μας στὴν τερπνὴ αὔρα.

5. Χτύπα λοιπόν, κράτιστε, χτύπα μὲ τὸ ὄπλο τῆς πίστεως τῶν πατέρων τὸν κατὰ Δανιὴλ τράγο τῆς Λιβύης, νὰ χαθῆ, νὰ παύσῃ νὰ σινιάζῃ τὰ μέρη τοῦ νότου. Γιατὶ αὐτὸς πηδώντας λίγο - λίγο, διέσπειρε σὲ ὅλες τὶς ἐσχατιὲς τῆς Λιβύης τὴν ἀνιάτη ἐκείνη ἀρρώστεια τῶν ἀλεξανδρινῶν τόσο, ὥστε νὰ παρουσιάξῃ στὸ λαὸ τὸ φονεὰ τοῦ ἀρχιερέως του, σὰν ζηλωτὴ τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ παραδώσῃ ἀνόσια τὰ προνόμια τῆς ἱερωσύνης σὲ ἄνθρωπο ἱερόσυλο, πού ὄχι μόνο ἱερατικὸ φρόνημα δὲν ἔχει, ὅπως μᾶς πληροφοροῦν οἱ «δεήσεις», ἀλλὰ καὶ στερεῖται ἐξ' ὀλοκλήρου τῆς ἀγάπης τοῦ λαοῦ, παρ' ὅτι μὲ κάτι λόγια ἐπιχειροῦν νὰ διαστρέψουν τὴν ἐντύπωσι πού ἐδημιούργησαν οἱ πράξεις του.

6. Διότι, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν τὸν ἀπειλοῦσε τὸ κρῖμα τῆς μοιχείας πού συνελήφθη στὴν ψυχὴ του, καὶ μόνο αὐτὸ θὰ ἀρκοῦσε νὰ ἔλθῃ στὸν καταστροφέα τῶν πατρικῶν παραδόσεων ἢ δίκαιη ἀπόφασι.

7. Σὲ ποιὸν δὲν εἶναι φανερό, ἐκτὸς ἀπὸ ἐκείνους πού ἴσως ἐκουσίως ἀρνοῦνται νὰ γνωρίσουν τὰ καλὰ, τί ἔθεσπίσθη μὲ τὴν ἱερωτάτη ἐπιστολὴ τοῦ ἀγιωτάτου καὶ μακαριωτάτου καὶ μετὰ Θεὸν πατρὸς ἡμῶν Λέοντος;

8. Καὶ ἀποσιωπᾶμε ὅλα ἐκεῖνα, πού, ἐνῶ ὑπῆρχαν ἐξ ἀρχῆς, ἐπὶ τοῦ ἀγίας μνήμης βασιλέως Μαρκιανοῦ διευτυπώθησαν εἰς τὴν Χαλκηδόνα ἐνώπιον ὄλου τοῦ λαοῦ περὶ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως πρὸς σύγχυσι τῶν κακοποιῶν καὶ φρενοβλαβῶν ἀνθρώπων, καὶ ὑπόμνησι διηνεκῆ καὶ παράκλησι τῶν εὐσεβῶν καὶ πιστῶν;

9. Καὶ ἡ πίστι αὐτὴ σ' ἐκείνη τὴν ἀγία καὶ Οἰκουμενικὴ Σύνοδο, ἔτυχε ἐπευφημίας· καὶ μὲ μιὰ γνώμη ὑπεγράφη ἀπὸ ὄλους ὡς Ὁρος τῆς πιὸ καθαρῆς γνώσης, πού σὲ ἕνα τύπο περιέλαβε ὅσα εἶχον θεσπισθῆ στὴ Νίκαια καὶ στὴν Ἐφεσο τὸ πρῶτον, ὅπως πιστεύουν οἱ Ὀρθόδοξοι· σ' αὐτὴν τὴν πίστι ἡ αἰωνιότης καὶ ἡ ἀνθρωπότης - ἔτσι πρέπει νὰ τὸ λέμε - τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ διατη-

ρεῖται σώα εἰς τὸν ἕνα Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν ἑνσαρκωθέντα Λόγον, σὲ πλήρη ἐφαρμογῇ τοῦ: «ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡς λέγει ὁ ἀπόστολος, πᾶν γόνυ κάμψη ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς».

10. Ἄς σιγήσουν λοιπόν, ἄς σιγήσουν, εὐσεβέστατε, ἐκεῖνοι ποὺ φαντάζονται ὅτι εἶναι ἀνάξιο λόγου τὸ ἀγαθὸ τῆς σιωπῆς· ἄς παύσουν νὰ συγγέουν καὶ νὰ ταρασσούν τις Ἐκκλησίες τοῦ Χριστοῦ. Καὶ νὰ δονοῦν μὲ παράξενα λόγια τις ἀκοῆς τῶν ἀπλουστέρων. Καὶ ἂν δὲν φοβοῦνται τὴν μέλλουσα κρίσι, τοῦλάχιστον ἄς ἐντραποῦν τὴν ὀρθή σου πίστι.

Γιατὶ ἄνεμοι λόγων ταρασσούν τὴν γαλήνη τῆς πίστεως μας; Γιατὶ σὲ κάθε τόπο καὶ ἔθνος συγκαλοῦν κατὰ τοῦ Θεοῦ συνόδους φαυλότατες; Γιατὶ στρέφουν τὰ βέλη τους ἐναντίον μας, ὑπηρετώντας τοὺς δαίμονες; Γιατὶ ἀφοῦ μελετοῦν τὸν θάνατο τῶν ἐλαχίστων καὶ ἔτσι ἀνασταυρώνουν τὸν ἀρχηγὸ τῆς ἀθανασίας μας, μᾶς παριστάνουν τὰ πρόβατα, ἐνῶ ἐξακολουθοῦν νὰ ἀσχολοῦνται ἀκόμη μὲ τὰ γήινα; Γιατὶ ἀγωνίζονται νὰ γίνουν μὲ τὴν κατὰ Ἀδάμ γνώση τοὺς Θεοί; αὐτοὶ ποὺ μέχρι τώρα δὲν κάνουν, οὔτε τὰ ἀνθρώπινα; Γιατὶ πολεμοῦν τὴν ἡρεμὴ καὶ ἀπαλὴ εἰρήνη μας μὲ ζῆλο σφοδρὸ καὶ συμπνίγουν τὴν ἀπλότητα τοῦ ἀγίου μυστηρίου μας, ποὺ πρέπει νὰ τὸ κρύπτωμε; ὡς πρὸς τὴν γνώσι τοῦ ὁποίου ὄχι μόνο ἐμεῖς, ἀλλὰ ὅλοι οἱ λειτουργοὶ τοῦ Πνεύματος νικῶνται;

Καὶ γιὰ αὐτὸ καυχώμαστε ὅτι - ὅπως πιστεύετε - ἐμεῖς ἔχομε τοὺς κώδικες τῆς μεθόδου, μὲ τὴν ὁποίαν καὶ ἐρευνῶνται τὰ περὶ τῆς θεότητος καὶ διακονοῦνται μὲ τὸ μέτρο τῆς ἄπειρης σοφίας.

11. Ἄς εἰποῦμε καὶ πάλι, θεοφιλέστατε, μαζί σου καὶ μαζί μὲ ὅλους τοὺς ὁπουδήποτε γῆς ἀνθρώπους: Σ' αὐτὴ μας τὴ βίβλο, μὲ τὴν ὁποίαν δίδομε λόγο περὶ τῆς ἐν ἡμῖν ὁμολογίας καὶ παρακλήσεως, τελειώνοντας δηλώνομε ὅτι: πιστεύομε ὅλα ὅσα εἶπαν οἱ πατέρες μας ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μέχρι τώρα.

12. Ὁ Πατὴρ, ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, ἡ μία ἐν Τριάδι αἰωνία ἐξουσία καὶ δύναμις, ὁ ὢν ἐπὶ πάντων Θεός, εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας.

Εὐγένιος ἐπίσκοπος Ἡπείρου. Εἶθε ὁ πάντων Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς νὰ φυλάξῃ τὴν Εὐσέβειά Σου σώα, πλουσία σὲ ἡμερῶν μακρότητα καὶ στὴ γνώση τῶν θεσπισμάτων τῆς ἀγίας καὶ μακαρίας πίστεώς μας, «τὰ πάντα θεοφιλέστατε» καὶ εὐσεβέστατε.

Οὐαλεριανὸς ἐπίσκοπος Φοινίκης

Κλαύδιος ἐπίσκοπος Ἀγχιασμοῦ

Σωτήριος ἐπίσκοπος Κερκύρας

Ἰπάτιος ἐπίσκοπος Ἰαδριανοῦ
Διάδοχος ἐπίσκοπος Φωτικῆς
Εὐγένιος ἐπίσκοπος Εὐροίας
Οὐράνιος ἐπίσκοπος Δωδώνης
Στέφανος ἐπίσκοπος Βουθρωτοῦ.

(Μετάφρασι Μητροπολίτου Νικοπόλεως Μελετίου)